

'Alle werknemers moeten kapitalisten zijn'

In sociaal opzicht was fabrieksdirecteur Emile van Oppen zijn tijd ver vooruit. Nog voordat er sprake was van rijksregelingen, hadden zijn werknemers recht op kinderbijslag en pensioen. Maar in andere opzichten gedroeg hij zich als een conservatieve, katholieke patriarch. Aan een van de fabrieksschoorstenen van de Staalwerken 'De Maas' straalde dag en nacht een drie meter hoog neenkruis en bij de ingang werd de bezoeker verwelkomd door een levensgroot Heilig-Hartbeeld. Van Oppen organiseerde bedevaarten naar Lourdes voor zijn personeel, sloot collectieve abonnementen op katholieke bladen af en hield nauwlettend in de gaten dat zijn werknemers katholiek georganiseerd waren. In al die dingen ging hij behoorlijk ver, zelfs naar Limburgse begrippen.

Emile Hubert van Oppen wordt op 13 september 1886 in Maastricht geboren als zoon van de fabrikant Ferdinand van Oppen en Maria Hubertina Stassen. In 1906 doet 'Mielke', amper twintig jaar oud, zijn intrede in de ijzergieterij van zijn vader, gelegen aan de Kommel. In 1910 neemt hij de leiding over, zodat zijn vader zich helemaal op zijn ambt van wethouder van openbare werken kan richten. De Maastrichtse ijzergieterij produceert keukenge-reedschap, haarden en kachels, pijpen en roosters, totdat de klad erin komt door het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog. In 1916 is het afgelopen met het bedrijf. De fabriek wordt afgebroken en het terrein verkocht aan de Zusters onder de Bogen.

Emile volgt dan zijn vader en gaat in de politiek. In 1915 wordt hij in de gemeenteraad gekozen en is dan met zijn 29 jaar het jongste raadslid van Nederland. Van 1919-23 is

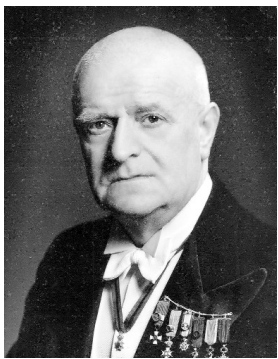

In 1934 krijgt de N.V. Staalwerken 'De Maas' een vaandel geschonken met de tekst: 'Patroon en arbeider ontmoeten elkaar. Die beiden gemaakt heeft is de Heer'. De eerste van links in de rechtergroep is directeur 'Mielke' van Oppen. Op de achtergrond staat zijn Rolls Royce, waarmee hij zich weldoend door de stad liet vervoeren. Op de schoorsteen van de fabriek is in deze periode nog geen kruis te zien.

In het midden de fabriek van 'De Maas'. Rechts de Bosscherweg. De foto dateert van 1973, vijf jaar na de opheffing van het bedrijf.

hij wethouder openbare werken en als zodanig ook verantwoordelijk voor het gasbedrijf, de waterleiding, het busvervoer en

Emile van Oppen (1886-1965), directeur van de Staalwerken 'De Maas'.

andere gemeentebedrijven. In deze periode ondergaat Maastricht een aanzienlijke uitbreiding door de annexatie van Sint Pieter, Oud-Vroenhoven, Heugem en Limmel. Terug in de raad verzet Emile van Oppen zich tegen het plan om de Servaasbrug ten behoeve van de Maaskanalisatie te vervangen door een ijzeren constructie, waardoor hij recht tegenover zijn neef de burgemeester Leopold van Oppen komt te staan. Tussen de politieke bedrijven door koestert Van Oppen zijn contacten met de wereld van de werkgevers. In 1915 staat hij aan de wieg van de Algemene R.K. Werkgeversvereniging en verkeert in de kringen van de leidende figuren van de roomse zuil, zoals minister Aalberse, Nolens en Romme. In 1925 wordt Van

Oppen gevraagd directeur te worden van NV Staalwerken 'De Maas'. Twee Akense industriëlen willen in Maastricht een walswerkbedrijf oprichten voor tramrails en ijzeren profielen. Zij zijn naar Zuid-Limburg uitgewe-ken, omdat hun eigen land in de jaren na de Eerste Wereldoorlog in chaos verkeert. Hij weet hen ervan te overtuigen dat er meer te verdienen is met stalen buizen. Als wethouder heeft hij ervaren dat gemeentelijke nutsbedrijven grote bedragen investeren in netwerken voor gas- en waterleiding. De buizenfabriek wordt gesitueerd in het Bosscherveld. De locatie is gunstig, maar de financiering is een lijdensweg. Met drie jaar vertraging vindt dan eindelijk op 5 september 1928 de feestelijke opening plaats. Al gauw ech-

ter belandt de nieuwkomer in een zware concurrentiestrijd met het 'Röhrenverband GmbH', het internationale buizenkartel in Düsseldorf.

Overname door de concurrent is dan het enige redmiddel. Directeur Van Oppen mag blijven, maar wordt bij al zijn werkzaamheden gecontroleerd door gedelegeerd commissaris Dr. Linz. De Duitsers hebben dus een dikke vinger in de pap, temeer omdat 'De Maas' afhankelijk is van vaklieden uit Duitsland. Ook de staf van beampten bestaat voornamelijk uit Duitse ingenieurs.

Aanvankelijk gaat het goed, maar dan begint het bedrijf de gevolgen van de crisis van de jaren dertig te merken. In 1935 bezwijkt het buizenkartel en komt 'De Maas' weer op eigen benen te staan. Het bedrijf blijkt echter niet bestand tegen de crisis. Gelukkig heeft Van Oppen goede contacten. Sinds 1923 is hij lid van Provinciale Staten voor de katholieke partij en zet hij zich in voor de industrialisering van Limburg. Minister Gelissen, lange tijd directeur van de PLEM, komt te hulp en neemt de 'De Maas' in bescherming tegen buitenlandse concurrenten. Hij wil hiermee voorkomen dat de enige buizenfabriek van Nederland verloren gaat. In 1939 komt er een einde aan de kritieke periode. Vanwege de dreigende

oorlogstoestand ontstaat een run op de buizenmarkt.

Maar al gauw krijgt de schaduwzijde van de oorlog de overhand. Voor de directie van 'De Maas' is het pijnlijk te ontdekken dat bijna alle Duitse werknemers zich tijdens de bezetting ontpoppen als fanatieke nationaal-socialisten. Met een meerderheid van de aandelen in Duitse handen is het bedrijf sowieso verdacht. Grootaandeelhouder Mannesmann dreigt met overplaatsing van de productie naar de buizenfabriek in Mülheim. De andere grote aandeelhouder van 'De Maas', de 'Vereinigde Stahlwerke', ziet echter niet graag dat de productie wordt overgeheveld naar de concurrent. Dit bedrijf schiet te hulp met als resultaat dat de Maastrichtse fabriek rechtstreeks orders krijgt van het 'Reichswirtschaftsministerium' in Berlijn. Deze ingreep redt de fabriek, maar na de oorlog wordt Van Oppen beschuldigd van industriële collaboratie. Na zes maanden voorarrest en vier maanden huisarrest wordt hij in februari 1946 buiten vervolging gesteld. Alsof hij nog niet genoeg gestraft is, wordt op 8 februari 1946 een bommee voorkomen dat de enige buizenfabriek van Nederland verloren gaat. In 1939 komt er een einde aan de kritieke periode. Vanwege de dreigende

In tegenstelling tot de

directeur, komt de fabriek onbeschadigd uit de oorlog. Alle andere buizenfabrieken in Duitsland, België en Noord-Frankrijk zijn verwoest. Van Oppen pakt de leiding opnieuw op, een periode van voorspoed tegemoet. De stalen buizen worden geëxporteerd over de hele wereld, maar niet naar landen achter het IJzeren Gordijn. Van Oppen wil geen zaken doen met communistische landen, omdat zij de christelijke godsdienst vervolgen. In 1951 vindt de oprichting plaats van het Bouwfonds 'Mijn eigen huis'. Via deze stichting verwerft het merendeel van het personeel een eigen woning. "Alle werknemers van 'De Maas' moeten kapitalisten zijn. Bezitsvorming houdt het rode gevaar op afstand," aldus Van Oppen.

Er is echter veel concurrentie op de internationale buizenmarkt. Vanaf 1961 komt 'De Maas' in de problemen. Er wordt nog geïnvesteerd in een tweede fabriek aan de Beatrixhaven, maar dat kan het tij niet keren. In mei 1965 treedt Van Oppen af en wordt opgevolgd door zijn zoon Willem. Op 19 augustus van datzelfde jaar overlijdt hij en wordt begraven op Sint Pieter. Met Staalwerken 'De Maas' gaat het vervolgens verder bergafwaarts. In 1966 wordt de fabriek in de Beatrixhaven verkocht en in 1969 gaat de onderneming op in de Verenigde Buizen Fabrieken (VBF), een onderdeel van Hoogovens. De fabriek in het Bosscherveld is er niet meer, maar het Heilig-Hartbeeld wel. Dat staat tegenwoordig voor de Sint-Hubertuskerk.

Willibrord Rutten

Bronnen: Archief Staalwerken 'De Maas' (SHCL). Literatuur: J.F.R. Philips, NV Staalwerken 'De Maas' (1963); J. Meihuizen, Noodzakelijk kwaad (2003); Historische Encyclopedie Maastricht.

Niet alleen op de schoorsteen van de fabriek, maar ook boven het briefhoofd prijkte een kruis.

Archiefsprokkels

De vaste rubriek 'Archiefsprokkels' wordt verzorgd door medewerkers van het Historisch Centrum Limburg. Elke twee weken een

hele pagina met een nieuw verhaal, opgediept uit de archieven van Maastricht. Eerder verschenen sprokkels kunt u nog eens nalezen op www.rhcl.nl. Historisch Centrum Limburg, Sint Pieterstraat 7, 6211 JM Maastricht, tel. 043 - 328 55 00, info@rhcl.nl

historisch
centrum
limburg